گزارش

نگاهی به چالش‌های تعیین دستمزد کارگران در ایران

همه چیز از قبل تعیین شده

چرا هرساله ماجرای تعیین حقوق و دستمزد کارگران به درازا می‌کشد و در نهایت هم نظر کارگران تأمین نمی‌شود؟ فرشاد اسماعیلی در این زمینه به «شرق» می‌گوید: مسئله این است که دولت به عنوان کارفرمای بزرگ همه چیز را از قبل تعیین کرده است. برای همین در این مدت بازی‌ای برگزار می‌شود که تشریفاتی است. به نظر می‌رسد دولت حتی می‌تواند در اعلام نتیجه این بازی هم مبسوط‌الید باشد. یعنی زمین بازی را خود دولت تعیین کرده و می‌گوید در شورای عالی کار دستمزد تعیین تکلیف می‌شود. از سوی دیگر قواعد بازی را هم خودش چیده است. به این معنی که بی‌توجه به عدد استخراجی سبد معیشت که هرساله از سوی مراجع رسمی اعلام می‌شود، حقوق را تعیین می‌کند. این عدد در حال حاضر و بدون در نظر گرفتن شرایط تورمی بعد از انتخابات مجلس، ۳۰ میلیون تومان است، اما بدون توجه به این عدد، حقوق و دستمزد کارگران در سال بعد به صورت دستوری اعلام می‌شود. در نتیجه همان می‌شود که دولت می‌خواهد و ذی‌نفعان دیگر هیچ نقشی در تعیین نتیجه ندارند. نگاهی به رفتار دولت‌ها در این سال‌ها نشان می‌دهد حتی آنها می‌توانند قواعد اصلی این بازی را هم تغییر دهند؛ یعنی می‌توانند به جای تعیین دستمزد ملی، تعیین دستمزد منطقه‌ای را هم جایگزین آن بکنند، چنان‌که الان صحبت‌هایی در این زمینه در جریان است. این اتفاق به این دلیل رخ می‌دهد که ما در تعیین دستمزد و مذاکرات آن، فاقد نماینده کارگری هستیم. بنابراین دولت با خیال راحت به صورت دستوری، یک‌جانبه و با تکیه بر اراده سیاسی نتیجه بازی را اعلام می‌کند و تنها در این میان یک بازی تشریفاتی برگزار می‌شود. همان‌طور که گفتم آنها حتی می‌توانند قواعد بازی را هم تغییر دهند و این هولناک است؛ چراکه قطعا تعیین دستمزد منطقه‌ای خلاف قانون است و آثار آن همین می‌شود که چندین میلیون به طبقه کارگر زیر خط فقر اضافه خواهد شد. اما پرسش اصلی این است آنهایی که بحث دستمزد منطقه‌ای را مطرح می‌کنند، دنبال چه هدفی هستند؟

این پژوهشگر حقوق کار درباره ماجرای حقوق منطقه‌ای هم به «شرق» می‌گوید: افرادی که بحث تعیین دستمزد منطقه‌ای را مطرح می‌کنند به نظر من به دنبال این هستند که کارگر ارزان غیررسمی را رسمی کنند؛ یعنی تابه‌حال اگر ارزان‌سازی نیروی کار پدیده‌ای بود که در نظام غیررسمی امکان تحقق آن بیشتر بود، به نظر می‌رسد قرار است با تعیین دستمزد منطقه‌ای رنگ و بوی رسمی به خودش بگیرد. باید توجه کرد که با تعیین دستمزد منطقه‌ای ما دیگر وارد دوره حقوق خصوصی کار می‌شویم و موضوعیت این مسئله از حقوق عمومی خارج می‌شود. انگار سیر تطور حقوق کار را دنده‌عقب بروید؛ یعنی برگردید به دوره‌ای که حقوق کارگر، کارگاهی تعیین می‌شد. درست زمانی که کارگر اجیر بود و از حمایت قانون‌گذار برخوردار نبود.

فرشاد اسماعیلی در پایان به «شرق» می‌گوید: به نظر می‌رسد افراد یا سیاست‌هایی که دنبال مزد منطقه‌ای برای کارگران هستند، به دنبال این هستند که این بحث حقوق کار را به دوره حقوق خصوصی برگردانند و به این ترتیب عرصه را برای معیشت کارگران تنگ و تنگ‌تر کنند. همان‌طور که می‌دانید امروزه حقوق کار در دانشگاه و در نهادهای بین‌المللی و در نظام حقوقی به واسطه مبارزات کارگران، فعالان کارگری، حقوق‌دان‌ها، سندیکالیست‌ها و سیاسیون حزبی ذیل حقوق عمومی دسته‌بندی می‌شود. بنابراین وقتی حقوق کار را ذیل حقوق عمومی دسته‌بندی می‌کنیم، یعنی این مسئله دو ویژگی مهم دارد؛ یکی اینکه این حقوق «آمره» هستند و دیگر اینکه این حقوق «حمایتی» به شمار می‌آیند. ویژگی «آمره»بودن حقوق کار یعنی اینکه یک‌سری موارد و حق و حقوقی هست که متعلق به کارگر است که غیرقابل توافق است و طرفین (کارگر و کارفرما) نمی‌توانند روی آن توافق کنند، بلکه «آمره» است. از آنجایی که کارگر فاقد سرمایه و زمین یا ماشین‌آلات است، نباید حقوقش پایمال شود؛ به‌ویژه اینکه این کارفرماست که زمین، ماشین و سرمایه را در اختیار دارد و فرادست کارگر به حساب می‌آید. در چنین شرایطی قوانین آمره و حمایتی به میان می‌آیند تا از حقوق کارگرها در چنین نظامی حمایت کنند. برای همین است که دولت‌ها باید بیایند و با اعمال یک‌سری خط قرمزها و قوانین و مقررات آمره و غیرقابل توافق از طبقه کارگر که در این میدان تنها نیروی کارش را به معرض فروش گذاشته است، حمایت کنند.

فرشاد اسماعیلی، پژوهشگر حقوق کار در گفت‌وگو با «شرق»:

دستمزد در ایران دستوری شده

سامان موحدی‌راد

اسفندماه بار دیگر به روزهای پایانی‌اش رسیده و ماراتن تعیین حقوق و دستمزد به سرانجام نرسیده است. این یک داستان تکراری است و هر سال تا آخرین ساعات سال ماجرای تعیین حقوق و دستمزد کارگران به درازا می‌کشد و در نهایت هم عددی تعیین می‌شود که رضایت کارگران را در پی ندارد. امسال هم چنین وضعیتی در پیش است و تا زمان انتخابات مجلس که هیچ خبری از تعیین حقوق و دستمزد کارگران در سال ۱۴۰۳ نبود و حالا هم مذاکرات به نتیجه نرسیده است. در گفت‌وگوی با فرشاد اسماعیلی، پژوهشگر حقوق کار، این وضعیت ماراتن‌گونه و طاقت‌فرسا را بررسی کرده‌ایم.

◆ چرا هر سال با ماراتن تعیین دستمزد در کشور مواجه هستیم و شرایط به‌گونه‌ای پیش می‌رود که انتظارات کارگران برآورده نمی‌شود؟

در مورد بحث قانونی‌اش مسئله این است که ما یک نظام حقوقی و یک نظام اخلاقی داریم. نظام اخلاقی شامل توصیه‌ها و پند و اندرز، مانیفست، منشور، بیانیه، صدور قطع‌نامه و اعلام موضع و چنین مواردی است. اما زمانی که ما وارد نظام حقوقی می‌شویم و می‌خواهیم در مورد قانون، نظام قانونی یا نهاد حقوقی حرف بزنیم باید بدانیم که هر مقوله‌ای زمانی مسئولیت و تعهدی را ایجاد می‌کند که پشتوانه آن ضمانت اجرا باشد؛ والا قانون یا مصوبه‌ای که ضمانت اجرا نداشته باشد چیزی شبیه اخلاقیات است و اصلا وارد نظام مدرن و دنیای حقوق نشده است. چنین مصوبه‌ای بدون ضمانت اجرائی در مقام یک مانیفست است و متعلق به دوره مدرن نیست، بلکه به نظام یا دوره‌ای برمی‌گردد که در آنجا قانون و حقوق و دولت مدرن هنوز به پشتوانه مصوبات و تصمیم‌گیری‌های قانونی نیامده و مثلا از جنس فرمان، منشور و مانیفست است. این دوره هم همان دوره‌ای است که شهروندان و ذی‌نفعان آن قانون یا مصوبه دارای اهرم فشار نیستند و گویی صرفا یک پیام اخلاقی برای آنها صادر شده و نهایتا آنها صاحبان یک پیام اخلاقی هستند نه صاحب یک حق قانونی.

با این مقدمه باید گفت ماجرای تعیین حقوق و دستمزد سالانه هم مصوبه‌ای بدون ضمانت اجراست و به این ترتیب به نظر می‌رسد بحث محاسبه حداقل حقوق و تعیین دستمزد به عنوان حق طبقه کارگر یا کارگران در نظام حقوقی شناسایی نشده و صرفا یک پیام اخلاقی یا توصیه اخلاقی است. یعنی اندرز شده که برای تعیین دستمزد به تورم و سبد معیشت هم توجه کنید.

بنابراین اگر بخواهیم بحث را به مسئله این ماراتن بی‌نتیجه گره بزنیم، باید بدانیم که این موضوع از نظر بنیانی به این ارتباط دارد که فاقد ضمانت اجراست. این از نظر بنیانی است.

از نظر کارکردی هم به نظر می‌رسد با توجه به دلایل مختلفی که الان در ادامه عرض خواهم کرد، عملا بحث چانه‌زنی به اعمال زور نمایندگان دولت تغییر ماهیت داده و از همان ابتدا در سه دهه پیش هم اتفاق افتاده ولی با چالش‌هایی مواجه بود، اما امروز عریان این اتفاق رخ می‌دهد. یعنی آشکار به جای چانه‌زنی عمل می‌کند و یک‌طرفگی جای گفت‌وگوی اجتماعی را گرفته و به نظر می‌رسد به جای سه‌جانبه‌گرایی، ما با دولت‌محوری روبه‌رو هستیم. یعنی دولت‌محوری جایگزین سه‌جانبه‌گرایی در تعیین دستمزد شده است و به نظر می‌رسد تعیین دستمزد از جنس الحاقی است نه از جنس اقناعی. یعنی دولت یک مصوبه‌ای را تعیین تکلیف می‌کند و نمایندگان کارگری باید به این ملحق شوند و انگار چاره‌ای جز این ندارند. البته چاره اصلی بخشیدن عطای حضور تشریفاتی به لقای آن است.

◆ اگر چنین است نقش نهادهایی که برای گفت‌وگوی اجتماعی ایجاد شده‌اند چیست؟ شورای عالی کار برای نمونه در این میان چه نقشی دارد؟

در حال حاضر به نظر می‌رسد فرایند تعیین دستمزد جایی است برای اعمال اراده دولت. شورای عالی کار هم به عنوان جایی که قرار بوده مثلا نماد گفت‌وگوی اجتماعی باشد به نظر می‌رسد که دیگر امروز جایگاهی کاملا فاقد معنی پیدا کرده و ما چیزی به عنوان گفت‌وگوی اجتماعی یا سه‌جانبه‌گرایی یا چانه‌زنی در حقوق کار را نداریم. یعنی سه‌جانبه‌گرایی وجود ندارد. فضایی که دولت، کارفرمایان و کارگران حداقل سه ضلع آن بتوانند با یک‌سری فاکتورها و معیارها به عنوان ذی‌نفع وارد نظرخواهی و تبادل نظر، تبادل آرا و تبادل رأی بشوند وجود ندارد؛ چراکه با در نظر گرفتن بنیان‌های دموکراتیکی که باید در تشریفات تصمیم‌گیری رعایت شود، هر سه ضلع باید بتوانند نظر برابر، مساوی و بدون شرط و شروط و بدون اعمال زور و فشار را در تصمیم‌گیری‌ها ارائه کنند.

درحالی‌که الان به نظر می‌رسد این شورای عالی کار به عنوان نماد این گفت‌وگوی اجتماعی کاملا خالی از محتوا شده است و به نظر گفت‌وگوی اجتماعی در شورای کار نداریم و واقعا تنها دولت به عنوان کارفرمای بزرگ است که در مسائل حقوق کار تصمیم‌گیر است. این مسئله فقط مخصوص ماجرای تعیین دستمزد نیست. به نظر می‌رسد نه‌فقط در بحث تعیین دستمزد، بلکه کلا در نظام حتی تقنینی در حقوق کار ایران، ما چیزی به اسم گفت‌وگوی اجتماعی یا نمایندگی کارگری نداریم که نمونه‌اش را در تغییر سن بازنشستگی دیدیم.

ماجرا از این قرار است که اتفاقی که برای بسیاری دیگر از نهادها افتاده و با رویه، ساختار و محتواهای غیردموکراتیک مفاهیم را از معنی تهی کردند، در فضای صنفی کارگری نیز رخ داده است. شورای عالی کار به عنوان یکی از نهادهایی که از وظایف اصلی‌اش تعیین دستمزد یا مزد در ایران است، فاقد بنیان‌های دموکراتیک است و به نظر می‌رسد این نهاد هم از محتوا خالی شده است. یعنی عملا می‌توانیم بگوییم شورای عالی کار کارکرد خودش را در تعیین دستمزد از دست داده و به خاطر این است که می‌گوییم گفت‌وگوی اجتماعی یا سه‌جانبه‌گرایی در حقوق کار نداریم.

به نظر می‌رسد شورای عالی کار هم فقط حیاط‌خلوتی است برای اعمال اراده دولت و امروز باید آن را به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های دستگاه دولتی بشناسیم، نه به عنوان جایی که ذی‌نفعان و نمایندگان کارگری و کارفرمایی دولت می‌نشینند و هر سال برای تعیین دستمزد تصمیم می‌گیرند.

◆ تشکل‌های کارگری در ایران در چه وضعیتی هستند و در این بازی چه نقشی ایفا می‌کنند؟ اساسا نقشی ایفا می‌کنند؟

در ایران سه تشکل کارگری داریم که شامل «شورای اسلامی کار»، «نماینده کارگری» و «انجمن‌های کارگری» می‌شود. از میان اینها بیشتر «شورای اسلامی کار» است که نمایندگانش در سطح عالی در شورای عالی تعیین دستمزد حضور دارند. به نظر می‌رسد که اینها فقط زینت‌المجلس بودند و هستند و فقط روی کاغذ واقعا نماینده هستند. نمایندگان کارگری هم اغلب سرمایه کارگری در ایران ندارند. یعنی کارگرانی داریم که در سطح کارگاه‌های پخش‌شده در سراسر کشور در همه حوزه‌های خدمات، صنعت و کشاورزی و حوزه‌های دیگر فعالیت می‌کنند و از سوی دیگر چیزی به اسم سندیکا یا اتحادیه وجود ندارد. شورای اسلامی کار داریم که سندیکا نیست ولی به جای سندیکا معرفی می‌شود و بخشی از نقش سندیکا را جهت نرمال‌کردن تصمیمات حوزه کار به دوش می‌کشد. بنابراین تنها این نمایندگان رسمی دولتی هستند که بدون داشتن پشتوانه سرمایه کارگری واقعی به عنوان نماینده در شورای عالی کار حضور می‌یابند و پشتوانه‌سازی می‌کنند. این جعل نمایندگی است. هرچند ممکن است سال‌هایی دارای آثار مثبتی بوده باشد، اما واقعی نیست. هرچند نمایندگان کارگری حق و مستحقی داشته اما روی صندلی درست ننشسته‌اند.

از آنجایی که در این سال‌ها در ایران سندیکای کارگری به معنای واقعی وجود ندارد و از سوی دیگر تلاش شده تا نمایندگانی غیرمرتبط با فضای کارگری در شورای عالی کار حضور یابند، اما امیدهایی به چهره‌های مستقل کارگری برای چانه‌زنی وجود داشته است. شاید نمایندگانی مثل آقای حبیبی، خدایی و دیگر افرادی که در این سال‌ها فعالیت کردند، به واسطه نظرات مستقل شخصی این افراد که در جایگاه و ساختار غیرمستقلی قرار دارند، بتوانند مؤثر واقع شوند. به این معنا که نظرات مستقل نمایندگان کارگری که در جایگاه غیرمستقل و وابسته‌ای قرار دارند، شاید بتواند مؤثر باشد؛ یعنی در شورای رسمی این افراد به واسطه قرابت و نزدیکی‌هایی که شاید با نمایندگان واقعی‌تر یا فعالان کارگری واقعی یا سندیکایی دارند، بتوانند در آن ساختار وابسته و غیرمستقل اعمال نظر مستقلی بکنند و تا میزانی نقش ایفا کنند که در سرنوشت معیشت روزمره کارگران مؤثر واقع شوند.

ولی این امید هم سال‌هاست به نظر می‌رسد امیدی واهی بوده یا کسانی که به آن امید بسته بودند، حتی خود این نمایندگان فکر می‌کردند از زمانی که این دوستان در جایگاه شورای رسمی کار با نماینده قرار گرفتند تفاوتی ایجاد شده و پوست‌اندازی‌ای کردند و توانستند جاهایی قواعد بازی، زمین بازی و نتیجه بازی را تغییر دهند.

◆ پس فعلا زمین بازی کاملا در اختیار دولت است و کارگران هیچ نقشی ندارند؟

به نظر من امروز می‌شود با قطعیت گفت که زمین بازی، قواعد بازی و نتیجه بازی در تعیین دستمزد را دولت تعیین می‌کند و دیگر نمایندگان کارگری و این اشخاص حتی اگر امیدی داشته باشند که اگر در زمین بازی نمی‌توانند تغییری ایجاد کنند، به واسطه نقش‌آفرینی در قواعد بازی دستمزد بتوانند در نتیجه خروجی بازی دستمزد تأثیرگذار باشند، به نظر می‌رسد نمایندگان کارگری باید واقعی به این امید نگاه کرده و اعلام کنند که ما در زمین بازی و قواعد بازی و نتیجه بازی‌ای قرار گرفتیم که در هیچ‌کدام از این سه نمی‌توانیم نقش‌آفرینی داشته باشیم، بنابراین نماینده محسوب نمی‌شویم و بعد به نظر حداقل زمین بازی را به آن چیزی که واقعی است، عیان‌تر کنند. به این ترتیب سعی کنند مشروعیتی را که در ظاهر باعث این شده به نظر برسد کارگران در تعیین دستمزد دارای نماینده هستند، شفاف نشان دهند. به این ترتیب شاید عیان و آشکار شود که واقعا کم‌توجهی و اجحافی بر طبقه کارگر در حال اعمال‌شدن است.

خبر

تداوم موج‌های بارشی تا پایان سال در کشور

مازیار غلامی، مدیرکل سازمان هواشناسی استان تهران، ضمن اعلام اینکه با وجود روزهای آلوده تهران در آذرماه، اواسط دی‌ماه و اوایل بهمن‌ماه، در مقایسه با سال گذشته شرایط بهتری داشتیم، گفت: از ابتدای سال جاری تاکنون میانگین کیفیت هوای تهران ۱۰ روز پاک، ۲۲۹ روز قابل قبول، ۱۰۵ روز ناسالم برای گروه‌های حساس و ۱۲ روز ناسالم بوده است. او ادامه داد: این در حالی است که تهران در مدت مشابه سال پیش سه روز هوای پاک، ۱۸۵ روز هوای قابل قبول، ۱۲۹ روز هوای ناسالم برای گروه‌های حساس جامعه و ۳۴ روز هوای ناسالم برای همه افراد، دو روز هوای بسیار ناسالم و دو روز هوای خطرناک داشته است. غلامی بیان کرد: با وجود روزهای آلوده تهران در مقایسه اعداد و ارقام به دلیل ناپایداری در منطقه و وزش باد، وضعیت هوای تهران امسال بهتر از سال گذشته بوده است. غلامی با تأکید بر اینکه هوای تهران در هیچ روزی در وضعیت بسیار ناسالم و خطرناک قرار نداشته است، گفت: تعداد روزهای قابل قبول در مقایسه با مدت مشابه افزایش پیدا کرده و به همان نسبت تعداد روزهای خطرناک، ناسالم و بسیار خطرناک کاهش پیدا کرده است. مدیرکل سازمان هواشناسی استان تهران عنوان کرد: بر اساس آخرین آمار سازمان هواشناسی، از ابتدای سال جاری تاکنون ۱۰۲ میلی‌متر بارش در سطح استان داشتیم که در مقایسه با سال گذشته ۱۳ درصد افزایش بارش باران را داشتیم. به گفته غلامی، باید توجه داشت که افزایش بارش، مسئله کمبود آب تهران را حل نمی‌کند.

مدیرکل سازمان هواشناسی استان تهران درباره وضعیت هوا و دمای کشور در عید نوروز ۱۴۰۳، گفت: اگر الگوهای هواشناسی به همین ترتیب بماند، از جمعه موج بارش جدیدی در منطقه حکم‌فرما خواهد شد که می‌تواند طولانی‌مدت کشور را تحت تأثیر قرار دهد. احتمالا از شنبه هفته آینده تا اوایل نوروز به تناوب شاهد بارش باران خواهیم بود. به گفته غلامی، ماهیت بارش‌ها در فصل بهار و تابستان غالبا رگباری، کوتاه‌مدت یا حتی ممکن است سیل و تگرگ باشد.

او با تأکید بر اینکه بر اساس آخرین آمار تقریبا تا پایان فروردین متوسط بارش‌ها نزدیک به نرمال باشد، گفت: متأسفانه از ابتدای اردیبهشت سال آتی با روند کاهش بارش مواجه خواهیم شد. غلامی توصیه کرد افراد هنگام تردد در مسیرهای کوهستانی وسایل زمستانه داشته باشند و مسافران نوروزی نیز لباس گرم همراه داشته باشند.

جدول ۴۷۳۴ طراح: بیژن کورانی

افقی:
۱- هرگز نیاسود- چشم زیبا و دلفریب- حبیب خداست ۲- عظیم- کیفر- شعور ۳- صداقت عامیانه- آبگیر ۴- زهتاب- برج دیدنی فرانسه- آبشار زیبایی در شهرستان سیاهکل گیلان ۵- تکنیک- وسیله کمک‌حرکتی بیماران- تشک مخصوص جودو ۶- خانه- ارمغان- سیستم‌عاملی در کامپیوتر ۷- میانه- اسب سرخ و سفید- حواری خائن ۸- نخست- نمایش‌نامه‌ای از آنتوان چخوف روسی- پریشان ۹- گودتر از قاشق- کلاه مردانه قدیمی- چاقوی آشپزخانه ۱۰- روز گذشته- پرنده شکاری با منقار کوتاه- آحاد ۱۱- پیر و مسن- مردان عرب- اشاره به دور ۱۲- بالش- مزرعه آخرت است- کسب‌وکار ۱۳- بیماری ناشی از تجمع اسید اوریک در خون- یگانگی ۱۴- نسبت دو زن با یک شوهر- جهاز- بهشت زیر پای اوست ۱۵- گیاه رنگرزی- چند وکیل- یک‌یک مردم

عمودی:
۱- حالت عاطفی- معاشرت- پاک و پاکیزه ۲- عقیم و نازا- تکنواز موسیقی- تکرار حرفی ۳- داخل‌شدن- زراندود- الان ۴- تغییر و تحول- اقامتگاه زمستانی ۵- رودخانه ارس- در بازار بورس معامله می‌شود- پلیدی ۶- سوره نودویکم قرآن- پوشاک سر- علم اشکال در ریاضی ۷- ده هزار مترمربع- عفوکردن- ضمیری انگلیسی ۸- صفحات داخلی روزنامه- درجه فرمانده گروهان- توله‌سگ شکاری ۹- مرخصی- نرم‌افزاری برای کارهای گرافیکی- همسر حضرت یعقوب(ع) ۱۰- رساندن پیام- غذای خرگوش- زیرکی ۱۱- واحد اندازه‌گیری طول- لاستیک رویی چرخ خودرو- برادر شیرازی ۱۲- مزرعه کوچک- کاتالوگ ۱۳- معنی- صفت باد- جهانگرد ۱۴- از دل پرسوز برآید- کارکرده و کهنه- شروع، آغاز ۱۵- مرطوب- از مقاطع تحصیلی- جای پا

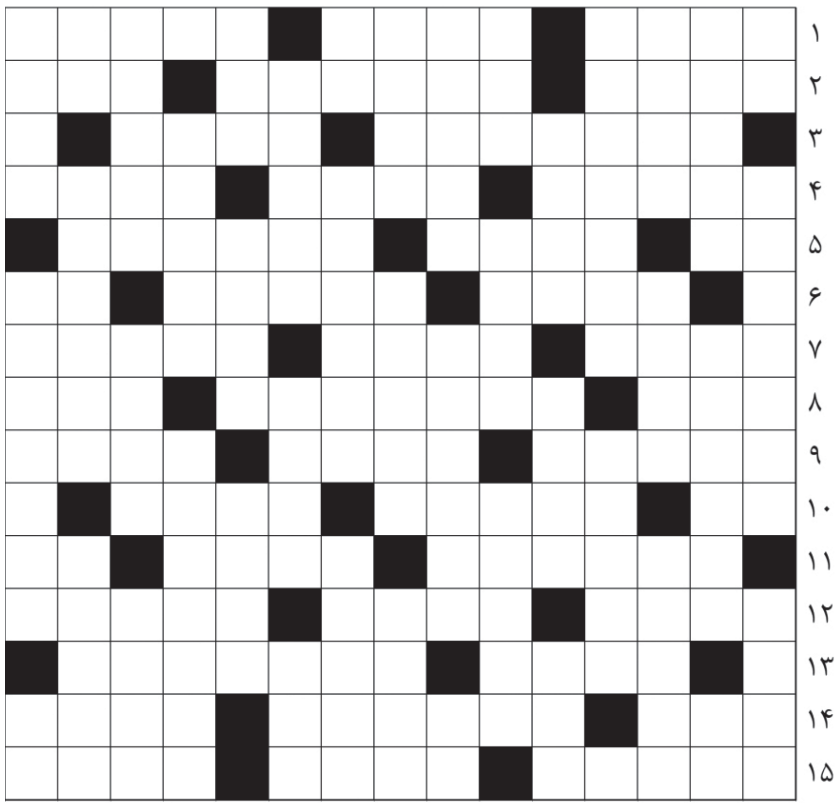

حل سودوکو ۳۷۲۹

۵	۷	۲	۱	۸	۴	۹	۶	۳
۳	۸	۴	۵	۹	۶	۷	۱	۲
۶	۹	۱	۳	۲	۷	۸	۵	۴
۷	۳	۵	۲	۶	۱	۴	۹	۸
۸	۴	۹	۷	۵	۳	۱	۲	۶
۲	۱	۶	۹	۴	۸	۵	۳	۷
۱	۶	۳	۴	۷	۵	۲	۸	۹
۹	۵	۷	۸	۳	۲	۶	۴	۱
۴	۲	۸	۶	۱	۹	۳	۷	۵

۳	۵	۹	۸	۶	۲	۴	۱	۷
۸	۶	۷	۴	۵	۱	۲	۳	۹
۴	۲	۱	۳	۹	۷	۵	۶	۸
۵	۳	۴	۹	۲	۸	۶	۷	۱
۲	۹	۶	۱	۷	۵	۳	۸	۴
۷	۱	۸	۶	۴	۳	۹	۵	۲
۶	۴	۳	۷	۸	۹	۱	۲	۵
۹	۸	۵	۲	۱	۶	۷	۴	۳
۱	۷	۲	۵	۳	۴	۸	۹	۶

حل جدول ۴۷۳۳

ا	ن	غ	ط	ا	ف	■	ا	ب	ت	ر	■	م	ر	غ
د	خ	ت	ر	ل	ر	■	س	ا	ب	ق	ه	د	ا	ر
ا	و	ر	ه	■	ا	ق	ل	ی	ت	■	ا	ی	د	ه
م	د	ت	■	ا	ت	ر	ا	ر	■	م	ل	ح	■	■
ه	ی	■	ف	ر	ا	ه	م	■	ا	ج	ت	ه	ا	د
■	م	ا	س	ب	ق	■	م	ک	ر	ر	■	ب	ل	■
ط	ر	ا	ح	ی	■	و	ر	ز	ش	ی	■	ت	ل	ا
ب	ا	ل	ش	■	ب	ر	ی	ا	ن	■	ی	ا	ه	و
ا	ی	ش	■	ا	ر	و	ا	ح	■	ا	ک	س	ی	ر
ب	ز	■	ه	ی	ا	ت	■	م	خ	ت	ر	ع	■	■
ت	ن	ق	ل	ا	ت	■	ت	ن	د	ر	و	■	ا	س
■	ن	ا	م	■	ب	و	ش	ا	ک	■	ج	و	ک	■
ف	ر	ا	ک	■	ب	ر	ا	و	و	■	ک	ر	■	■
ه	ی	ر	و	ک	ل	ی	ف	■	ن	ا	ب	ی	ن	ا
م	ش	ی	■	ر	ا	ز	ق	■	د	ا	ر	ب	س	ت

سودوکو سخت ۳۷۳۰

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو
۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.
۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

	۴		۲		۸		۹	
		۶	۴				۱	۸
				۱				۴
			۷		۶		۴	۲
		۲				۷		
۷	۶		۵		۲			
۸				۲				
۲	۹				۳	۴		
	۵		۱		۷		۲	

سودوکو ساده ۳۷۳۰

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو
سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

	۷	۹				۶	۸	
			۴		۶			۱
	۱	۶	۸	۹		۷	۲	
۲							۷	۳
		۱		۸		۲		
۶	۳							۹
	۸	۲		۳	۴	۱	۹	
۱			۷		۵			
	۶	۴				۳	۵	